

Nowy system finansowania JST – pierwszy rok w praktyce

Narodowy
Instytut
Samorządu
Terytorialnego

Celem opracowania nie jest całościowa ocena ustawy ani kompleksowa analiza sytuacji finansowej samorządów, lecz odpowiedź na podstawowe pytania: czy dochody jednostek samorządu terytorialnego faktycznie wzrosły, jak zmiany te rozłożyły się pomiędzy różne typy i kategorie JST oraz czy nowy system sprzyja pogłębianiu, czy raczej ograniczaniu istniejących różnic dochodowych. Analiza opiera się na pełnych danych budżetowych za 2025 rok, z uwzględnieniem inflacji, przy czym – ze względu na ich incydentalny i niesystematyczny charakter – z analizy wyłączono dotacje celowe. W raporcie przedstawiono w szczególności:

- **ogólną zmianę poziomu dochodów JST w Polsce w latach 2024–2025**, zarówno w ujęciu nominalnym, jak i realnym, z wyłączeniem dotacji celowych,
- **skalę i zróżnicowanie zmian dochodów poszczególnych jednostek**, ze wskazaniem samorządów, które odnotowały realny wzrost lub spadek dochodów,
- **porównanie efektów reformy pomiędzy różnymi typami JST** – gminami (wiejskimi i miejskimi), powiatami, miastami na prawach powiatu oraz samorządami wojewódzkimi,
- **analizę zmian dochodów w zależności od poziomu zamożności jednostek**, pozwalającą ocenić, czy nowy system sprzyja bogatszym czy uboższym samorządom,
- **porównanie efektów reformy według wielkości jednostek**, ze szczególnym uwzględnieniem różnic między małymi gminami a dużymi miastami,
- **zróżnicowanie regionalne zmian dochodów**, pokazujące, czy i w jakim stopniu skutki reformy różnią się między poszczególnymi częściami kraju,
- **wstępne wnioski dotyczące kierunku zmian w systemie finansów samorządowych**, wraz ze wskazaniem ograniczeń analizy i obszarów wymagających dalszych, pogłębionych badań.

Autorzy podkreślają, że uzyskane wyniki należy traktować jako wstępny bilans pierwszego roku reformy, w istotnym stopniu uwarunkowany zapisami przejściowymi ustawy. Pozytywny obraz zmian dochodowych nie eliminuje bowiem problemów systemowych wskazywanych we wcześniejszych analizach, takich jak ograniczona autonomia dochodowa JST czy niedoskonałości mechanizmów wyrównawczych i finansowania zadań oświatowych. Ocena trwałości zaobserwowanych tendencji będzie możliwa dopiero w kolejnych latach obowiązywania nowego systemu.

Raport do pobrania:

